

запитання багатьох учених зводиться до визнання суб'єктивного права історично більш давнім, ніж об'єктивне право. Слабка сторона подібних позицій, як вважає Ф. В. Тарановський, полягає у змішуванні об'єктивного із загальним і абстрагованим і суб'єктивного з одиничним і конкретним.

Отже, у теорії Ф. В. Тарановського знайшли свій відбиток такі властивості права як нормативність, об'єктивність, гетерономність, примусовий характер, що характеризують його природу. Розуміння Ф. В. Тарановським об'єктивного та суб'єктивного права відповідає парадигмі юридичного позитивізму, хоча й без жорсткої прив'язки до суверенного веління держави.

Повар О. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри теорії держави і права*

ПРАВА ДИТИНИ У РОЗУМІННІ ВІТЧИЗНЯНИХ ТЕОРЕТИКІВ ТА ПРАКТИКІВ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Загальновизнано, що ставлення суспільства до найбільш слабких, беззахисних своїх членів є показником рівня його цивілізованості. У цьому сенсі ми можемо констатувати, що тільки зі становленням третього покоління прав людини, тобто визначенням прав окремих суспільних спільнот (біженців, жінок, дітей) людство досягло рівня цивілізованості.

Протягом історії людства дитина та дитинство як соціально-культурне явище еволюціонували від рівня суто приватних сімейних до рівня глобальних загальнолюдських проблем, на вирішення яких спрямовані як міжнародно-правові стандарти, так і національні законодавства. У зв'язку з цим постає питання про доктринальний супровід вражаючої еволюції дитинства. Перш за все — це осмислення феномену прав дитини, яке має як сучасний, так і історичний вимір. В рамках цієї публікації зроблена спроба показати генезу філософсько-правового осмислення прав дитини у працях ідеологів теорії соціального виховання, яка стала офіційною педагогічною доктриною в УСРР, з моменту видання Народним комісаріатом освіти УСРР «Деклярацію про соціальне виховання дітей» (липень 1920 р.). Цим документом запроваджувалась особлива, відмінна від РРФСР, система виховання дітей, головною метою якої вбачалася охорона дитинства у найширшому сенсі цього слова як освіта, виховання, правове та соціальне забезпечення дітей. Перед системою освіти, яка мала бути ключовим фактором соціального виховання, ставилося завдання «довести до розквіту... молоді ряди борців за світле комуністичне майбутнє». Таке принципово нове бачення дитинства вимагало пояснень та пропаганди з боку офіційної влади.

Можливо, найбільший внесок у справу правової пропаганди нової державної політики щодо дітей та дитинства зробив педагог та політичний діяч Я. А. Мамонтов. Цій проблемі присвячені його праці «Право держави і право дитини» (з приводу «Деклярації Наркомосвіти УС. Р. Р. про соціальне виховання дітей» та «Соціальне виховання»). Він до-

водив, що у комуністичному суспільстві право виховувати дітей має належати державі не тому, що розпадається сім'я, а тому, що цього вимагають відносини між громадянином і державою. Якщо людина з дитинства не буде вихована для «активної соціальності», вона не буде мати засобів для боротьби за своє існування за нових «соціальних умов».

Громадянське виховання дитини розглядалось Мамонтовим як важлива складова виховної функції держави. Він відзначає, що право дитини «на вільний розвій визначається або відкидається державою залежно від того, як держава ставиться до вільних проявів своїх дорослих громадян: коли вона признає за кожним громадянином право вільно виявляти себе в релігійному, політичному і інших відношеннях, то цілком натурально, що така держава мусить визнавати і за дитиною право на вільний розвій, і навпаки, де громадянин безправний, там не може мати жодних прав і дитина». Таким чином, від того чи іншого ставлення держави до своїх дорослих громадян залежить, рештою, і ставлення її до виховання дитини.

У працях Мамонтова вироблені організаційно-правові форми комуністичного соціального виховання. На його думку, дитячий будинок є найбільш рішучою формою «державного виховання: тут дитина мусить виховуватися державою і для держави і нікому не дозволяється посягати на це право виховання будучих громадян-комуністів».

Разом з тим Я. А. Мамонтов був категорично проти одержавлення дитинства та беззастережного патерналізму у сфері виховання дитини: «Коли ми визнаємо, що дитина не може надалі бути власністю родини, то мусимо бути послідовнішими і визнати, що вона в такій же мірі не може бути і власністю держави» (Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.): хрестоматія / О. В. Сухомлинська (наук. ред.), Л. Д. Березівська (упоряд.). – К.: Науковий світ, 2003. – С. 260).

Схоже розуміння прав дитини відмітне у теоретика та практика народної освіти, керівника науково-педагогічного відділу Народного комісаріату освіти УСРР О. І. Попова, який закликав «реалізувати, нарешті, «права дитини», а не тільки висмоктувати з неї виконання її «обов'язків». Деклярація про соціальне виховання стає деклярацією прав дитини» (Там само. – С. 238).

Отже, попри патерналізм доктрини соціального виховання її автори уважали дитину суб'єктом, а не об'єктом права або пасивним об'єктом правового захисту, як це власиво було тодішньому праву.

Деяко інше розуміння соціального виховання було вироблено представниками філософського напрямку у розвитку педагогічної думки – як соціалізації дитини. Так визначав соціальне виховання представник кордоцентричної філософії В. В. Зінковський, який у своїй праці «Про соціальне виховання» доводив що в умовах революційних змін освіта має допомогти не тільки розвитку індивідуального життя, а й підготовці до суспільного життя, до соціальної діяльності (Зінковський В. В. Про соціальне виховання / В. В. Зінковський. – К., 1920. – С. 3-4).

У цілому українська дослідниця Л. Г. Цибулько виокремлює у 1920-30-ті рр. чотири типи розуміння соціального виховання: як системи виховання, призначеної для організації колективного життя дитячого населення; як виховання, що спирається на суспільні форми життя; як виховання громадянськості, соціальних інстинктів і навичок; як використання виховних можливостей колективу (Цибулько Л. Г. Становлення й розвиток

теорії соціального виховання у вітчизняній педагогіці 20-х років XX століття / Л. Г. Цибулько // Вісник Луган. націон. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. – Серія «Педагогічні науки». – 2004. – № 9. – С. 79-86).

Спільними між теоретиками та практиками соціального виховання було визнання прав дитини та необхідності охорони дитинства з боку держави. Таке спільне розуміння зумовило створення державної системи охорони дитинства, яка протягом перших післяреволюційних десятиліть виявилася спроможною подолати дитячу бездоглядність та безпритульність, суттєво скоротити дитячу злочинність та перейти до загальної освіти дітей.

Рязанов М. Ю.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
ассистент кафедры теории государства и права*

СТАНОВЛЕНИЕ ПРОФЕССИИ ЮРИСТА У СЛАВЯН

Продолжительное время функции в сфере права (которые выполняют современные юристы) на славянских территориях выполняли носители государственной власти (князь, гетман) или поручали их подчиненным из господствующего слоя, знати (выходцам из верхушки, элиты). Поэтому исполнитель юридических функций должен был действовать в интересах государства, своего социального слоя и самого себя. На это была ориентировала идеология, религия, мораль соответствующих времен. Как считают некоторые исследователи, функция судебной ветви власти – обслуживать власть и проявлять заботу о своем собственном благополучии. Указ императрицы Российской империи Екатерины I от 25 мая 1726 года приказывал в судах не платить жалованье, а «довольствоваться им вот дел по прежнему обыкновению с челобитчиков, кто что даст, но по своей воли», по сути провоцировал взяточничество. Но, не следует забывать, что все же таки какая-то часть юристов работала в интересах общества и человека и отделялась от общего слоя юристов того времени.

Впервые в истории человечества лицо судьи (юриста) упоминается три тысячи лет тому в Библии. Так, в книге «Выход» пророк Моисей (судья и законодатель) «... выбирает из всего Израиля способных людей... которые боятся Бога... правдивых, которые ненавидят пользу» и делегирует им свои судебные полномочия: «Пусть судят они народ во все времена... и понесут бремя». Именно эти критерии, заложили основные нравственно-профессиональные принципы деятельности юристов, которые являются актуальными и теперь.

Что касается истории славян, то слово «суд» впервые упоминается в Уставе князя Владимира Святославича « О десятинах, суды и людей церковных» (начало XI столетие). Хотя как институт права он возникает еще во время язычества. « В судебной практике Руси и многих других народов, – писал академик Б. А. Рыбаков, – существовал принцип определения правоты, с помощью раскаленного железа – тот, кто правый, мог взяться за «золотой» металл, а виноватого он обжигал». Суть этого принципа состоит в вере в